

Dr hab. inż. Katarzyna SZWEDZIAK, prof. PO
Mgr inż. Agnieszka ZAGOLA
Katedra Inżynierii Biosystemów
Wydział Inżynierii Produkcji i Logistyki
Politechnika Opolska

„KWOTOWANIE PRODUKCJI MLEKA” – NAJWIĘKSZY MECHANIZM WSPÓLNEJ POLITYKI ROLNEJ®

“Quote of milk production” – biggest mechanism of the common agricultural policy®

Słowa kluczowe: kwotowanie produkcji mleka, krajowa kwota mleczna, wspólna polityka rolna, rynek mleka, dostawca hurtowy, dostawca bezpośredni, kwota hurtowa, kwota bezpośrednia.

W artykule zaprezentowano zasady produkcji mleka w świetle realizacji mechanizmu kwotowania mleka we wszystkich krajach Unii Europejskiej. Przedstawiono również wspólną politykę rolną krajów członkowskich.

Key words: milk production quotas, national milk quota, the common agricultural policy milk market, wholesale supplier, the supplier direct, wholesale amount, the amount of direct.

The article presents the principles of milk production in the light of the implementation of the milk quota mechanism in all countries of the European Union. It also presents the common agricultural policy of the Member States.

WPROWADZENIE

Wspólna Polityka Rolna funkcjonuje od ponad 50 lat i jest jedną z najważniejszych polityk Unii Europejskiej. Do obszarów wiejskich zalicza się ponad 77% terytorium Unii Europejskiej. Zamieszkuje je około połowy ludności UE (rolnicy i inne osoby).

Nic więc dziwnego, że sprawy rolnictwa mają kluczowe miejsce w unijnej polityce. Wspólna Polityka Rolna powstała w latach 60-tych (1962) w Europie Zachodniej, gdy społeczeństwo zmagало się z problemami braku żywności, wynikającego z konsekwencji wojny i szkód jakie wyrządziła w rolnictwie. Wspólna Polityka Rolna jako priorytet stawiała promowanie zwiększonej produkcji żywności, zapewniającej konsumentom stały dostęp do niej, przy zapewnieniu przystępnych cen i nie zapominając jednocześnie o rentowności sektora rolniczego. Zadanie to było z powodzeniem realizowane do momentu gdy nie okazało się, że jednym ze skutków ubocznych WPR była nadprodukcja. Nieodzwonne stało się więc wprowadzanie zmian [2].

Przez te wszystkie lata, zadania WPR ewaluowały dostosowując instrumenty działania do bieżącej sytuacji rynkowej. Wiele istotnych zmian dokonano na przełomie lat 80-tych i 90-tych. Rolnicy mobilizowani byli do restrukturyzacji gospodarstw, różnicowania produkcji a także poprawy marketingu produktów rolno-spożywczych z uwzględnieniem sytuacji na rynkach zbytu i zmieniających się potrzeb społecznych. W tym też okresie dzięki ograniczeniom produkcji udało się zmniejszyć nadwyżki wprowadzając między innymi na rynku mleka w 1984 roku kwoty mleczne (Rozporządzenia Rady nr 857/84 z dnia 31 marca 1984 roku).

Obecnie Wspólną Polityką Rolną rządzi prawo rynku pozwalające w pełni uwzględnić zarówno interesy konsumentów

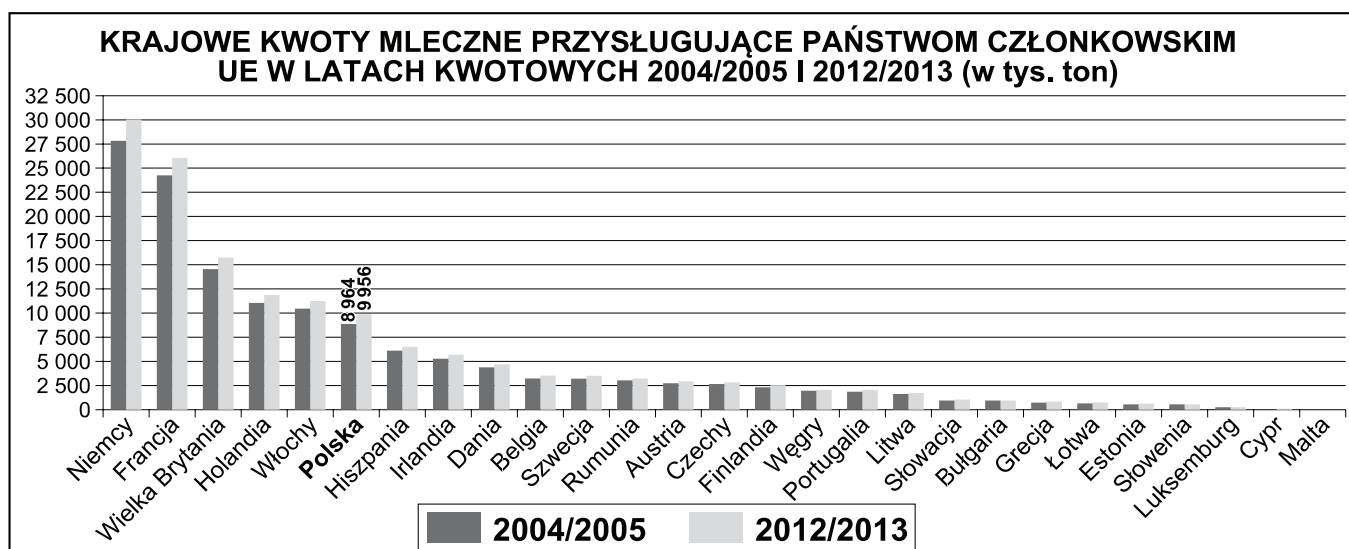
jak i rolników dostosowujących produkcję do potrzeb rynku [7].

Rynek mleka w Unii Europejskiej, jak podaje Hanna Rasz [5], należy do najsilniej chronionych rynków. Stosowanych jest tutaj wiele narzędzi interwencji wewnętrznej i zewnętrznej. Podstawowym instrumentem zapewniającym równowagę na rynku i rozwój sektora mleczarskiego jest obecnie system kwotowania produkcji mleka. Został on wprowadzony początkowo na okres 5 lat – od 4 kwietnia 1984 r. do 31 marca 1989 r. Pozytywne doświadczenia w kolejnych latach spowodowały, że system ten nazywany największym mechanizmem Wspólnej Polityki Rolnej z powodzeniem funkcjonuje do dnia dzisiejszego [5].

W związku z planowaną akcesją Polski do UE, sektor mleczarski musiał się dostosować do wymagań związanych z kwotowaniem produkcji mleka. Wiązało się to ze stworzeniem efektywnego systemu limitowania produkcji mleczarskiej oraz sprawnego systemu jego administrowania. Zadania administracyjne w tym zakresie przyjęła w 2001 r. i realizuje nadal Agencja Rynku Rolnego.

Jako główne zalety wprowadzenia systemu limitowania produkcji mleka podawano ograniczenie produkcji mleka w poszczególnych krajach, przyspieszenie procesu koncentracji produkcji, stabilizację dochodów gospodarstw mleczarskich a także wzrost spożycia mleka i jego przetworów. System przez cały czas ewaluował fundamentalne zasady dotyczące rodzajów kwot oraz odpowiedzialności finansowej producentów za przekroczenie limitów produkcyjnych.

Celem artykułu jest przedstawienie zasad mechanizmu limitowania ilości produkowanego mleka, obowiązującego w krajach Unii Europejskiej.

*dla Bułgarii i Rumunii rokiem odniesienia do roku kwotowego 2004/2005 jest rok kwotowy 2008/2009

Rys. 1. Krajowe kwoty mleczne przysługujące krajom członkowskim w UE w latach 2004/2005 oraz 2012/2013 (w tys. ton).

Fig. 1. National milk quotas enjoyed by member states in the EU between 2004/2005 and 2012/2013 in thousand/t.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie [3]

ZASADY KWOTOWANIA (LIMITOWANIA) PRODUKCJI MLEKA

Każdy kraj członkowski Unii Europejskiej posiada przydzielony limit produkcji mleka. Jest to limit jaki dany kraj może wyprodukować w ciągu roku i wprowadzić na rynek UE. W skład tego limitu wchodzi limit przeznaczony dla producentów dostarczających mleko do podmiotów skupujących (kwota hurtowa) oraz limit przeznaczony dla producentów produkujących i przetwarzających mleko w swoich gospodarstwach a także dokonujących sprzedaży bezpośrednio konsumentom (kwota sprzedaży bezpośredniej) [4].

Analizując powyższy wykres można powiedzieć, że najwyższe krajowe kwoty mleczne przysługują Niemcom, Francji, Wielkiej Brytanii, Holandii oraz Włochom. Polska plasuje się w badanym okresie na szóstej pozycji.

Limit produkcyjny dla Polski został ustalony 13 grudnia 2002 roku na szczycie Unii Europejskiej w Kopenhadze w wysokości 8 964 017 ton, a w tym 8 500 000 ton jako krajowa kwota mleczna dla dostawców hurtowych i 464 017 ton jako krajowa kwota mleczna dla dostawców bezpośrednich. Ponadto została określona rezerwa restrukturyzacyjna w wysokości 416 126 ton.

W przypadku Polski była to szósta co do wielkości kwota narodowa w Unii Europejskiej.

Proporcje pomiędzy poszczególnymi limitami: hurtowym i bezpośrednim są różne w poszczególnych krajach. Znacząco większą część limitu stanowi wielkość limitu sprzedaży hurtowej.

Na podstawie roku referencyjnego (1 kwietnia 2002 r. – 31 marca 2003 r.) dokonany został podział wynegocjowanej krajowej kwoty pomiędzy producentów i tak od 1 kwietnia 2004 roku w Polsce ruszył mechanizm kwotowania produkcji mleka [6].

Rok rozliczeniowy, tzw. rok kwotowy trwa od 1 kwietnia do 31 marca roku następnego. Na koniec roku kwotowego wszystkie dostawy mleka danego kraju są bilansowane. W przypadku nadprodukcji pobierana jest od producentów opłata specjalna jako sankcja z tytułu przekroczenia limitów produkcyjnych. Założeniem kwotowania jest bowiem aby producenci wprowadzali do obrotu ilości mleka określone przyznanym limitem. Zbilansowaniu podlega suma dostaw mleka w całym kraju. W przypadku nie przekroczenia narodowej kwoty żaden producent nie jest zobligowany do płacenia opłaty, nawet jeżeli przekroczył swój indywidualny limit [3].

W ramach administrowania mechanizmem we wszystkich krajach członkowskich przeprowadzane są kontrole realizacji. Odbywają się one w podmiotach skupujących i przetwarzających mleko od producentów oraz u samych producentów wprowadzających mleko i jego przetwory na rynek. Kontrole przeprowadzane są w celu ustalenia czy nałożone na nich obowiązki są wypełniane.

Podmiot, który zamierza dokonywać skupu mleka od dostawców hurtowych, musi być wpisany do prowadzonego przez Prezesa ARR Rejestru Podmiotów Skupujących Mleko.

Podmioty skupujące mleko zobowiązane są do przekazywania do właściwego miejscowo dyrektora OT ARR kompleksowego raportu dotyczącego ilości skupionego mleka w okresach miesięcznych oraz w rozliczeniu rocznym do organu administrującego kwotami (w przypadku Polski do Agencji Rynku Rolnego). Dostawcy bezpośredni mają obowiązek prowadzić miesięczny rejestr mleka i przetworów mlecznych oraz przekazywać do dyrektora OT ARR, właściwego ze względu na adres zamieszkania albo siedzibę dostawcy, w terminie do 14 maja informację za poprzedni rok kwotowy o ilości mleka i przetworów mlecznych wyprodukowanych i wprowadzonych do obrotu.

Tabela 1. Krajowe kwoty mleczne przysługujące państwu członkowskim UE w latach kwotowych 2004/2005 i 2012/2013 (w tys. ton)

Table 1. National milk quotas enjoyed by EU Member States in the quota 2004/2005 and 2012/2013 in thousand/t

tys. ton	2004/2005	2012/2013
Niemcy	27 865	30 019
Francja	24 236	26 110
Wielka Brytania	14 610	15 739
Holandia	11 075	11 931
Włochy	10 530	11 289
Polska	8 964	9 956
Hiszpania	6 117	6 493
Irlandia	5 396	5 727
Dania	4 455	4 800
Belgia	3 310	3 566
Szwecja	3 303	3 558
Rumunia*	3 118	3 245
Austria	2 749	2 963
Czechy	2 682	2 906
Finlandia	2 407	2 593
Węgry	1 947	2 112
Portugalia	1 870	2 068
Litwa	1 647	1 810
Słowacja	1 013	1 105
Bułgaria*	999	1 039
Grecja	821	871
Łotwa	695	773
Estonia	624	686
Słowenia	560	612
Luksemburg	269	290
Cypr	145	154
Malta	49	52
	141 456	152 467

*dla Bułgarii i Rumunii rokiem odniesienia do roku kwotowego 2004/2005 jest rok kwotowy 2008/2009

Źródło: Opracowanie własne na podstawie [3]

W przypadku dostawców hurtowych, obowiązki sprawozdawcze wynikające z ustawy wykonują podmioty skupujące przekazując informacje również do dostawców.

Gdy zaistnieje sytuacja przekroczenia limitu produkcyjnego, podmioty skupujące pobierają należne opłaty od producentów mleka i przekazują należną sumę do organu administracyjnego przed 1 października danego roku [1].

Producenci mleka mogą dokonywać obrotu posiadanyymi kwotami tj: kupna, sprzedaży oraz oddania w używanie z innymi posiadaczami gospodarstw rolnych. Operacje wymagają zatwierdzenia przez właściwego Dyrektora OT ARR.

Prawidłowe funkcjonowanie systemu kwotowania produkcji mleka wymaga ścisłej współpracy między administracją państwową, podmiotami skupującymi oraz producentami mleka.

PODSUMOWANIE

Mechanizm kwotowania produkcji mleka funkcjonujący w Unii Europejskiej od wielu lat jest systemem służącym stabilizacji i rozwojowi sektora mleczarskiego. Realizowane w ramach Wspólnej Polityki Rolnej reformy przedłużały sukcesywnie funkcjonowanie powyższego systemu. Przeprowadzona w 2010 roku analiza na europejskim i światowym rynku mleka poskutkowała jednak podjęciem decyzji o zniesieniu kwotowania produkcji mleka w 2015 roku.

Przyszłość sektora mleczarskiego jest istotnym tematem dyskusji w Unii Europejskiej. Sektor ten w znacznym stopniu będzie kształtowany przez reformy wspólnej polityki rolnej zmierzające do liberalizacji rynków rolnych, które mają być wolne od systemu kwotowania produkcji mleka a tym samym otwarte i bardziej konkurencyjne. Po zniesieniu kwotowania produkcji mleka będzie obowiązywała nielimitowana produkcja mleka a co za tym idzie o możliwości sprzedaży będzie decydował wolny rynek. Planowane jest utrzymanie monitoringu rynku oraz opcjonalne stosowanie instrumentów regulujących rynek, między innymi takich jak wspieranie konsumpcji czy przechowywanie trwałych produktów mlecznych.

Wraz ze zniesieniem limitowania produkcji mleka wiąże się nadzieje jak i obawy co do kierunków rozwoju tego rynku, sytuacji popytowo-podażowej a także zmian w funkcjonowaniu podmiotów działających w tym sektorze.

LITERATURA

- [1] **KASZTELAN P. 2008.** Kwotowanie produkcji mleka – stan obecny oraz perspektywa likwidacji. Zeszyty Naukowe SGGW – Problemy Rolnictwa, 04 (19) I. Warszawa, 2008.
- [2] **KASZTELAN P. 2009.** *System regulacji produkcji mleka w Polsce.* Roczniki Nauk Rolniczych, Seria G, T. 96, z. 1.
- [3] **Kwotowanie Produkcji Mleka. 2012.** ARR, Warszawa.
- [4] **OKAPIEC J. PAROL K. 2008.** Produkcja mleka – bilans roku kwotowego 2007/2008. Biuletyn Informacyjny ARR nr 7, Warszawa.
- [5] **RASZ H. 2002.** System regulacji rynku mleka w Unii Europejskiej i w Polsce – Biuro Studiów i Ekspertyz. Luty nr 883.
- [6] **Rynek mleka. Stan i perspektywy. 2007.** IERiGŻ-Państwowy Instytut Badawczy, ARR, MRiRW, Warszawa, październik nr 33.
- [7] **ŚWIERZAWSKA M. 2008.** Sektor mleczarski w UE – debata nad przyszłością. Biuletyn Informacyjny ARR.